

ФОРМАЛЬНА ТА НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В ТЕОРІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ключові слова: освіта упродовж життя, формальне навчання, спонтанне навчання, неформальне навчання.

В умовах сьогодення освіта впродовж життя набуває ключового значення. Це пояснюємо тим, що в умовах глобалізованого й інноваційно-мобільного світу навчання впродовж життя набуває особливої ваги. Для з'ясування сутності поняття «освіта упродовж життя» уточнимо його змістове поле та дотичних до нього взаємопов'язаних груп понять «неперервна освіта», «освіта дорослих».

О. Аніщенко, В. Буренко, О. Василенко, Л. Лук'янова та ін. освіту дорослих розглядають як «цілеспрямований процес розвитку і виховання особистості шляхом реалізації освітніх програм і послуг, здійснення освітньо-інформаційної діяльності в межах та поза межами загальної середньої, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти». Метою такої освіти є професійний і особистісний розвиток дорослої людини, її здатність адаптуватися до економічних, професійних і соціокультурних змін [1].

У багатьох європейських документах [3] (Global Employment Trends; The Lisbon European Council) зазначено, що освіта впродовж життя охоплює все цілеспрямоване навчання формальним (formal), неформальним (non-formal) та спонтанним або неофіційним (informal) з метою розширення професійних знань, удосконалення навичок і компетентностей. Доцільним є визначення їх сутнісних характеристик та відмінність між ними.

Формальне навчання – надається навчальними закладами або організаціями. Воно структуроване з погляду цілей навчання і його тривалості та завершується присудженням свідоцтва про освіту. Формальне навчання є цілеспрямованим з погляду того, хто навчається.

Спонтанне навчання – здійснюється під час повсякденної життєдіяльності людини, пов'язаної з його роботою, життям у сім'ї або дозвіллям. Воно не є структурованим з точки зору цілей, тривалості навчання і допомоги в навчанні, і після його завершення не видається свідоцтво про навчання. Спонтанне навчання може бути цілеспрямованим, проте в більшості випадків воно не є таким.

Неформальне навчання - здійснюється особою поза межами навчального закладу. Його особливістю є те, що після його закінчення особі також не видається свідоцтво про навчання. Проте воно структуроване в плані цілей навчання, тривалості навчання і допомоги в навчанні. Неформальне навчання є цілеспрямованим з погляду того, хто навчається.

Важливою особливістю Європейської стратегії зайнятості (2003 р.) [2] є й те, що нею визначено провідні принципи розвитку освіти впродовж життя: відкритість, доступність, гнучкість, наступність, добровільність тощо; визнання важливості й цінності розвивати як спонтанне й неформальне навчання, так і традиційні траєкторії формального навчання; визнання навчання від "прозорості" кваліфікацій (кваліфікації, що визнаються в різних регіонах і країнах, мають бути зрозумілими для всіх зацікавлених сторін, і перш за все – для працедавців).

Що стосується освіти дорослих або неперервної освіти в Україні, то її умовою є всебічний розвиток особистості, збагачення її творчого потенціалу і можливостей, реалізації здібностей, набуття компетенцій і компетентностей, удосконалення отриманих у процесі професійної підготовки знань, умінь, навичок. Щодо змісту освіти та рівнів

визнано: середню спеціальну освіту; базову (бакалаврат), повну (магістратура) вищу, фундаментально наукову (аспірантура, докторантура тощо), професійну – підвищення кваліфікації та перепідготовку фахівців.

Учені Н. Ничкало, Л. Лук'янова, О. Огієнко визначають, що неперервна освіта є складовою освіти дорослих. У контексті аналізу проблем неперервної освіти необхідно уточнити сутність освіти дорослих. Неперервна освіта як об'єкт наукового пошуку висвітлена в працях В. Андрущенко, В. Лугового, С. Максименка, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, Я. Цехмістера, О. Чалого та ін. Науковці зосереджують увагу на таких методологічних її позиціях:

1) дає можливість уникнути вселенської катастрофи, породженої техногенними відкриттями людства;

2) дає змогу зберегти й розвивати систему цінностей у постійно змінному світі;

3) освіта протягом життя – це інструмент зростання якості особистого життя та життя в середовищі;

4) пов'язана з теорією інформації та комунікацій на методологічному рівні

5) постійний контакт з соціокультурним середовищем та можливість корекції означеного середовища без втрати своєї цивілізаційної, культурної, соціальної та психологічної ідентичності.

Наведене вище є підставою для визначення освіти дорослих інтегральною складовою життєдіяльності дорослого, де синтезуються базова підготовка (формальна освіта), додаткове навчання та самоосвітня діяльність (неформальна й інформальна освіта).

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'янова Л. Б. Концепція освіти дорослих в Україні / Л. Б. Лук'янова ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Ніжин : Лисенко М. М., 2011. – 24 с.
2. Ничкало Н. Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1. – С. 57–69.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/img/zstored/files/nmon_1176_14082013.doc.